

Kutszegi Csaba

Unikális hungarikumok táncfesztiválon

XXIII. Zalai Kamaratánc Fesztivál

Gyakorló táncfesztivál-látogatóként – Leibniz után szabadon – bátran kijelentem: a Zalai Kamaratánc Fesztivál a lehetséges fesztiválok legjobbika. Nem könnyű ezt a rangot kivívni (és főleg megtartani), már csak azért sem, mert egy ideje a nagy magyar fesztiválkínálat éveit éljük. Ha az ember kettőt-hármat fordul az országban, komoly eséllyel valamilyen fesztiválba botlik. Ebben a helyzetben fesztiválszervező legyen a talpán, aki unikális hungarikummal tud szolgálni, különösen akkor, ha a fő cél – az öröm- és élményszerzés mellett – egy művészeti ág színvonalas megjelenítése. Csak az ideai tavaszi és kora nyári hónapokban, és csak a tánc területén ez utóbbival próbálkoztak az alábbi rendezvényeken: az Országos Táncháztalálkozó, a budapesti nemzetközi Tánc fórumon, a (kortárs) TÁNC Fesztiválján Veszprémben, az idén Dunaújvárosból a fővárosba kiránduló Monotánc Fesztiválon, a Győri Országos Táncfesztiválon, és még említhető lenne számos figyelemre méltó helyi kezdeményezés, valamint a jelentős táncprogramokat is kínáló Budapesti Tavaszi Fesztivál és annak vidéki mutánsai. Hogy ezek közül miért a Zalai Kamaratánc a legjobb? Ennek sok oka lehet, de közülük kettő igen határozottan megmutatkozik. A zalai fesztivál legjelentősebb, igazi unikuma az, hogy csakis új műalkotások létrehozásával lehet benevezni rá. Az előbbieken említett rendezvényeken például a valódi, arra az alkalomra készült premier olyan ritka, mint a fehér holló. A másik zalai erény a közvetlen, jó hangulat. A legtöbb sikeres fesztivál egy idő után elproccosodik, a Zalai Kamaratánc ennek egyelőre sikeresen ellenáll.

Idén valamivel több, mint ötven koreográfia szerepelt a versenyprogramban. Meg is fogalmazódott a zsűritagokban és a szervezőkben, hogy a fesztivál talán már kinőtte a Keresztury Dezső ÁMK landorhegyi épületét. Kétségtelenül megérdemelné a rendezvény helyszínül a Hevesi Sándor Színházat (vagy az alpolgármester úr által a megnyitón félhivatalosan megígért, a közeljövőben felépítendő új, korszerűbb és nagyobb művelődési központot), de ha tényleg máshova költözik a fesztivál, én már jó előre aggodalmaskodom: nehogy a spontaneitás igazi örömét a professzionális szervezés ridegsége váltsa fel. Másik, vagy új épületet csak akkor szabad elfogadni, ha igazán otthonosan belakható. A mostani helyszínen teljesen normális és megszokott dolog, hogy a versenyprogramok után (és a szünetekben is) alig lehet végigmenni a folyosó-

kon, mert minden négyzetméteren muzsikálnak és táncolnak. Aki még fellépés előtt van, gyakorol, aki már utána, örömeiben perdül táncra, és gyűjt nótára. Amikor pedig (jóval éjfél után) hivatalosan „véget vetnek a zenének”, és bezárják az épületet, a spontán táncház (és persze a dumaparti) a hátsó kiskapu előtti parkolóban folytatódik hajnalig. Ott aztán nagybetűvel írandó Unicum is előke-rül, de – személyes tapasztalatok alapján mondhatom – a megmérettetésben kevés esélye van az olyan, szintén hungarikumokkal szemben, mint a szolnoki körte-, a szatmári szilva- és az erdélyi ágyas pálinka.

Az új művek bemutatása, tehát a valódi koreográfusverseny teszi dinamikussá a zalai táncfesztivált. A legtöbb fesztiválon, ahol ismert darabokkal lépnek fel a meghívottak, a helyi közönség minden bizonnyal színvonalas és számára új előadások tanúja lehet, de a szakma, a táncosok, a koreográfusok, mivel jórészt már ismerik egymás munkáit, nem nézik egymás előadásait. Egyéb (például anyagi) okok miatt sokszor a fellépés után rögtön haza is utaznak. A zalaegerszegi versenyen a színházteremben állandó a cirkulálás: aki befejezte a produkcióját, igyekszik kijutni a nézőterre, sokan pedig a kulisszák mögött figyelik egymást. A zsűri által fordulókként tartott szakmai értékelések is fontos eseményei a programnak, speciális cirkulálás azokon is zajlik, ugyanis mindig akad kivonuló, megsértődött alkotó, aki nem bírja a markánsan megfogalmazott kritikát, dacára annak, hogy néptáncos berkekben sohasem volt divat a köntörfalazás.

A fesztivál negatív jelenségei közül a legijesztőbb az, hogy több alkotó képtelen észrevenni, hogy táncszínházi kategóriába nevezett, „újító szellemű” alkotása nem egyéb, mint elmozdulás a felszínes, silány minőségű szórakoztatóipari termékek irányába. Vannak, akik azt gondolják, hogy egy produkció attól rögtön kortárs vagy alternatív „táncszínházzá” válik, hogy valahogyan, valamennyire eltér az autentikus néptánc-koreográfiák rendjétől és „tisztá” mozgásanyagától. Olyan koreográfus is akadt, aki néptánc kategóriában kitűnő összeállítással jelentkezett, táncszínházi alkotása pedig gagyi közeli fércműre sikeredett. Az invenciózus, tartalmas, értékes műveket létrehozó újítóknak komoly elismerés jár, mert nehezebb és kockázatosabb feladatot vállalnak, mint a bevált sémák alapján, gyűjtött anyagból koreografáló hagyományőrzők. Persze a kísérletezés igénye és a hagyományörzés felvállalása egy alkotó személyben is békésen megférhet. Példa erre Ónodi Béla, aki a Kincső Együttesnek igen kiváló autentikus számot készített, a *Levél anyámnak* című táncszínházi szólójával pedig elnyerte a kategória első díját.

A jelenet elején az előadó magasból lógó bitökötél földön elterülő óriási hurokjában áll. A kötél konkrét, a körforma elvont, ősi szimbólum; együttesen, a felhangzó súlyos férfikórus kíséretében pillanatok alatt megrázó hangulatot teremtenek. A halálra ítélt szegénylegény sorsa – külön „magyarázkodás” nélkül is – egyetemes emberi sorsá terebélyesedik ki. A téma nem idegen a népművészetben,

Belencéres Táncgyűttes

Jászsági Népi Együttes

Nógrád Táncgyűttes

fel is hangzik Ónodi élő előadásában egy szegénylegény-népdal, és a koreográfus-előadó mozgása is népi motívumokat idéz, mindamellett, hogy megjelenésében konkrétan alig hasonlít a néptántra. Ez a megújulás termékeny, sikerrel kecsegtető útja: elvont, átértelmezett, következetesen kezelt formák és motívumok zenében, mozgásban, hozzá adekvát, átgondolt tartalom átérzhető, esztétikailag dekódolható megjelenítésben. Ez utóbbi (az érthetőség) azért is különösen hangsúlyozandó, mert kortárs táncszínházi alkotások között igen gyakori jelenség a tartalmatlan formális kísérletezés, vagy a jelentésszerű tartalmi elemek kaotikus túlburjánzása.

A kategória második helyezettje a Donáczi Károly–Hágen Zsuzsa szerzőpáros „*A párna nem*” című koreográfiája, amelyet az alkotók a pécsi „A Hetedik” Kortárs Táncműhely képviselőjében mutattak be. Az öttételes (kicsit hosszúra is nyúlt) táncmű mozgásvilágában már nagyon eltávolodott a néptáncról, de egyes motívumaiban ihlető forrásként egyértelműen felismerhető a folklorisztikus alap. Örök témáról szól „*A párna nem*”: nő és férfi kapcsolatáról – érzékeny, egyéni megfogalmazásban. A táncos-koreográfusok ügyesen, *táncosan* használják ki a berendezés (asztal és két szék) jelenlétét, expresszív mozgással és gesztusokkal drámai hangulatot teremtenek. Az opus viselhetné a *Jelenetek egy házasságból* bergmani alcímet, a mű megállná a helyét az ország bármelyik alternatív játszóhelyén.

Sas Roland és a Jászság Táncegyüttes merészsége, kreativitása és nem kevésbé aranytorkú énekművészei miatt nyerte el a táncszínházi kategória harmadik díját. Az *Egy asszony...* című zenés-táncos-dalos-„filmes” nosztalgiaegyveleg azt bizonyítja, hogy a stilizált, de értékes, autentikus alapanyagból készült népzene és néptánc-koreográfia arra is alkalmas, hogy a múlt század harmincas éveinek „tangós-Karády Katalinos” életérzését illusztrálja, felelevenítse. A „mixelt” kísérőzenében a magyar népi motívumok kellemmel ölelkeznek a kávéházi stílusban felhangzó korabeli tánczene dallamaival. Hasonló zenei találkozások tettek világhírűvé a flamencót, a klezmer és a balkáni muzsikát. Az énekeseket – sokszor egy tologatható, forgatható ágyon premier plán hatású csoportképekben elrendezve – filmszerűen mozgatják, míg a táncosok mozgó alakzatokban rövid kis etűdöket mutatnak be. A látvány mozgóképszerűen van megszerkesztve, a múltidézés játékos, önironikus idézőjelek közé van helyezve.

Hasonlóan, de máshogy merész Csűrű Ildikó *Alef* című alkotása, amelyet a nyíregyházi EGY(MÁS)ÉRT Társulás mutatott be. (Néptáncszínházi előadáson még nem láttam holokauszttémáról szóló koreográfiát. Az *Alef* drámai, érzékeny, megdöbbentő, és – eléggé nem hangsúlyozható erényeként – korszerű művészetszemléletet tükröz. Egészen mást tükröz Szappanos Tamás *Sár* című munkája (budapesti Bartók Táncegyüttes): a sárba ragadt, de onnan vitalitással, kreatív ügyességgel felemelkedni képes vidéket ábrázolja „szociós” stílusban – prózai dialógusokkal, tánc-

cal, zenével és sok-sok eredeti humorral. E két versenyszám alkotói koreográfusi különdíjat kaptak.

Az autentikus néptánc kategória díjazottait – mivel nem vagyok a téma szakértője – nem tudom szakmai igényességgel elemezni. Félig laikusként (aktív táncos pályámon klasszikus balettet táncoltam, kritikusként leginkább kortárs táncsal foglalkozom) úgy teszteltem magam, hogy az engem ért műlélményeket összevettem a zsűri szakavatott tagjainak értékelésével. Büszkén jelenthetem: a jó benyomásaim kivétel nélkül elismerő szakmai véleményekkel találkozottak, és a halványabb produkciók esetében is érzékelni tudtam az alacsonyabb színvonalat. Ez utóbbi egyáltalán nem könnyű dolog, mert ha mosolygó lányok beszélnek a színpadra, és dalra fakadnak, vagy ha jókedvű fiúk sűrű tempóban elkezdik csapkodni a szímszárukat, számomra megszűnik a világ, és fülig éró szájjal műélvezek. A néptánc újító próbálkozásaira nem is azért van szükség, hogy az alternatív produkciók eltűnjenek a színpadról a tiszta forrásból származó, hagyományörző, autentikus anyagokat. Ellenkezőleg! Az újító próbálkozások élővé, dinamikussá, maivá teszik a népművészetet, ezáltal segítik, támogatják a tradíciók továbbélését.

Néptánc kategóriában első díjat kapott a Nógrád Táncegyüttes versenyszáma, Paluch Norbert koreográfiája, a *Nógrádi ízek*. Jómagam is úgy láttam: zene, ének, tánc és viselet igen gyönyörködtető, szinte tökéletes harmóniája jelent meg az előadáson. Második helyezett lett Varga János *Vesszősiek* című alkotása, amelyet a Zalai Táncegyüttes mutatott be. Ebben a számban a lehengerlő, fiatalos erő, a rakoncátlan élet- és táncöröm fogott meg. A harmadik helyezett, Kádár Ignác „*A víz szalad*” című opusa a múlt nagy alakjainak emlékét ébresztgeti, előttük tisztel. Nagyon élveztem a koreográfusi különdíjban részesített Farkas László *Bottörténetét* is.

A zsűri még több mint egy tucat különdíjat kiadott, jelezve, hogy igen népes volt a fellépők élmezőnye. Megállapítható, hogy a zalai táncfesztivál sikertörténete az idén is folytatódott, és remélhető, hogy ez még hosszú évtizedekig így lesz. Ha már német filozófussal kezdtem a beszámolót, azzal is fejezem be. Kant egy aforizmáját idézem: „Ha a tömeg tapsol, a filozófus elpirul.” Ebből az állításból rögtön megállapítható az, amit eleve tudunk: hogy tudniillik a híres königsbergi filozófus soha nem járt Zalai Kamaratánc Fesztiválon. Ha ugyanis járt volna, látta volna tételét megdőlni. Mert Zalaegerszegen az elgondolkodtató, filozofáló művek alkotóit is tömeg ünnepli tapssal, és a szerzőknek emiatt eszük ágában sincs pironkodni.